

„Rozmazlení Mia a Hugo“ z pohledu trenéra zvířat

(Plná verze komentáře k jedenácté epizodě pořadu Kočka není pes. Tyto komentáře píšu na vyžádání tvůrců pořadu, kterým tímto děkuji za vstřícnost a publikování dalších pohledů na věc. F. Šusta)

Zkrácená verze pro širší veřejnost je uvedena na adrese

<http://www.kockanenipes.cz/clanky/kategorie/okenko-frantiska-susty/>

Doplňující text odlišující prodlouženou verzi od zkrácené je označen červeně (začíná na straně 2).

Případ Miy a Huga je již jedenáctým dílem seriálu a proto nechci opakovat v tomto komentáři to, co bylo napsáno už v několika předchozích. Tedy především to, že moderní trénink zvířat se snaží vyhnout nálepkám jako „rozmazlený pes“ nebo „dělá si, co chce.“ Spíše se snažíme soustředit na přesný popis chování, které chceme měnit a přesné pochopení situace (např skrze dříve zmíněnou analýzu ABC). Já sám s oblibou říkám, že než nahlédneme pod povrch události, je potřeba podívat se, co je na něm. A tomhle případě je (alespoň z mého pohledu) na povrchu mimo jiné i „práce s prostorem.“

Už v jednom z předchozích komentářů zaznělo, že do výčtu základních životních potřeb každého živočicha patří krom vody, jídla, tepla atd. také kontrola. Tedy ne potřeba kontrolovat všechny ostatní a ovládat domácnost, ale kontrola nad svým vlastním osudem. Možnost najít sám sobě bezpečné místo. Povědomí o tom, že přežiju a co proto můžu udělat. A k tomu, aby si živočich našel své bezpečné místo a jistoty, potřebuje mimo jiné dostatečný prostor k pohybu, nebo (při nedostatku prostoru) oporu v trenérovi, ke kterému si může dojít pro podporu. Být sám, bez podpory a bez možnosti pohybu, vydán na pospas okolí, to logicky vede k nervozitě a často i agresi. V tom bývá u řady psů důvod tzv. vodítkové agrese, tedy stavu, kdy pes na volno nevyhledává konflikty, zatímco po upnutí na vodítko začne útočit na okolí. U malých psů, jako jsou Mia a Hugo, bývá důvodem takového chování strach a nemožnost v případě problému utéci z vodítka do bezpečí. Cvičení, při kterém se takové vodítkové agrese zbavujeme, musí dát psovi po nějakou dobu větší možnost pohybu, ale hlavně učí psa, že nejjistější místo je u majitele – dělá mu z jeho člověka prostředek, jak získat onu chybějící kontrolu.

Tedy se ale podívejme na prostor, po kterém se v kritické situaci mohou pohybovat Hugo a Mia. Například při návštěvě Brlohu byli psi na dlouhé flexině, ale spolu dohromady byli spojeni asi tak půlmetrovým pevným vodítkem. Při setkání s chůvičkami měl tedy každý z nich možnost určovat si vzdálenost od ostatních psů jen v rozsahu cca půl metru. To bylo zatím ze všech předchozích dílů absolutně nejméně. Pokud by v tomto půl metru, po kterém se pohybují svobodně, byla i jejich majitelka, která by byla jejich oporou, pak by to šlo zvládnout. Jenže v tomto půl metru by jen druhý pes, který měl ten samý problém. Majitelka byla od obou psů na vzdálenost celé flexiny, tedy přes smečku chůviček nedosažitelná. Bez ohledu na to, jak moc dobrý či špatný mají tihle psíci s majitelkou vztah, nezbývalo jim nic jiného, než z prostoru utéci – svou paní, své bezpečné místo, totiž neměli v onom půl metru, který jim byl v tu chvíli dopřán. Pokud by každý z nich byl na vodítku zvlášť anebo pokud by paní přišla pouze s jedním psem, tehdy by mohla dělat bezpečné místo a oporu.

Práce s prostorem není jen o tom, jak velkou plochu pro pohyb psovi dopřejeme, ale také kde se pohybuje majitel a co psovi svou řečí těla předává za zprávu. V části, kdy Hugo na gauči vrčí na pana Desenského, je patrný velký rozdíl v tom, jak jsou rozestaveni oba psi a oba lidé. Pan Desenský si svou vlastní fenku posadil na vnější okraj a sám šel mezi ní a Huga i jeho majitelku. Tím fenku (pokud by

byla bázlivá), kryje a chrání svým tělem před okolím. Pokud by však fenka nebyla bázlivá, ale měla tendenci bránit jejich dvojici, tato pozice těla jí říká „tohle neřeš, tihle dva jsou moje odpovědnost.“ Hugo ale sedí mezi majitelkou a panem Desenským, který je v domácnosti cizí osobou. To, že ho majitelka posadila sem, si může Hugo snadno vysvětlit jako pokyn „braň mě“. I v případě, že Hugo paničku nebrání, ale vrčí ze strachu, nemá v této pozici možnost vyhledat bezpečný prostor a dostáváme se do stejné situace, jako na krátkém vodítku. Navíc v okamžiku jeho vrčení řeší paní problém opět zezadu tím, že ho za obojek táhne k sobě – ale to si mnoho psů-obránců dokáže vysvětlit spíše jako pokyn „jdi do toho“. Pokud se jedná naopak o bázlivého psa, nebude se chtít ve chvíli konfliktu už otočit při tak krátké vzdálenosti k narušiteli zády. V takové situaci bývá nejefektivnější namísto přivolání zastavit psa na místě a přesunout se před něho. I proto u mnoha agresivních psů učíme na praktických lekcích více „zastavení“ než „přivolání“. Zastavení totiž umožní majiteli dostat se před psa a zároveň nenutí psa otočit se zády k problému. Práce s prostorem je zkrátka velmi důležitá věc a zvláště u malých psů se strachem z okolí nebo u psů s tendencí bránit svého majitele, je to jedna z nejzásadnějších věcí, kterými promlouvá člověk ke svému psu.

Doplňující text prodloužené verze:

Dominátor/vůdce

Pokud pracujeme v pozitivním tréninku s celou skupinou zvířat naráz, je nutné znát vnitřní vztahy ve skupině a tomu svou práci přizpůsobit. Obvyklá představa o zvířecích skupinách je taková, že tu existuje přísná a jasně určená hierarchie, kdy jedno zvíře (dominátor) je jednička a ostatní členové mají jasné pořadí od dvojky dál. Realita ale bývá často složitější, zvířata vytvářejí v rámci skupiny různá spojení, existuje tu rivalita různých jedinců a hlavně status zvířat v hierarchii skupiny se může neustále měnit. Co je ale hlavní – role dominátora neznamena automaticky roli vůdce. Dominátor je obvykle ten, kdo disponuje největší silou, vyhrává v největším počtu konfliktů a ovládá nejvíce zdroje. Dění ve skupině ovlivňuje tak, že svou silou tlačí ostatní členy k tomu, co chce on. To také stojí dominátora obvykle hodně sil a ne jeden dominátor bývá z této role nakonec psychicky vyčerpaný. Role vůdce je ale jiná – vůdce nikoho k ničemu netlačí, ale je na své cestě ostatními členy skupiny dobrovolně následován. Vůdce si skupina přirozeně zvolí, zatímco dominátor se zvolil sám. Často může být vůdce a dominátor jedno a to samé zvíře, ale není výjimkou, že jsou to dvě různá zvířata. A může se dokonce stát, že dominátor pracuje svou silou pro vůdce a doslova mu „podlézá.“ Takové rozdělení by bylo logické i pro matku Miu (vůdce) a syna Huga (dominátor, alespoň ve vztahu k okolí). Z toho, co vidíme v tomto dílu, však není jasné, zda matka Mia je opravdu tím, pro koho Hugo při společných vycházkách pracuje tím, že útočí na okolí. Ale dá se to předpokládat – vždyť i Mia má při spojení s Hugem na půlmetrovém vodítku velmi omezený prostor k pohybu, ze kterého nemůže uniknout a pokud se ona začne bát, přenesení svou nervozitu na syna Huga, který pak situaci řeší. Uvědomme si, že Mia až do narození štěňat určitě chodila na vodítku sama a mohla se tak volně pohybovat po mnohem větším prostoru. Zmenšení prostoru přišlo až po dospění Huga a jeho upnutí k Mie. A s náhlým zmenšením prostoru mohla přijít zvýšená Miyna nervozita, kterou Hugo za ní řeší silou. Od toho se pak mohou odvodit i další situace, kdy Hugo na sebe přebere roli „aktivního člena a dominátora vůči okolí“, ale nedělá to pro sebe, ale pro svou matku Miu. V takovém případě musí řešení problému opravdu přijít od Miy, protože u ní je příčina. Znovu ale říkám, že z toho, co tento díl nabízí, neumím vztahy ve dvojici poznat. Proto výše uvedený odstavec chápejte, prosím, spíše jako mojí hypotézu.

To poslední, co bych rád zmínil, je používání pochvaly. Jsem moc rád, že v tomto dílu byl věnován prostor tomu, že pes má být za splněný úkol pochválen a že pochvala má své zákonitosti. Již v jednom z prvních komentářů jsme si řekli, že chování, aby fungovalo, musí být nějakým způsobem posilováno – tedy musí být pro zvíře úspěšné. Buďto jím musí něco získat (pamlsek, hračku, pochvalu), nebo se jím musí něčeho zbavit (tlak, tah, nepříjemný zvuk atd...). Pro účely těchto komentářů jsme začali tyto kategorie dělit na „učení odměnou“ a „učení tlakem.“ Problémem učení tlakem bývá to, že chování nefunguje, pokud trenér není schopen tlak vyvinout – tedy například pokud nedosáhne na vodítko, na kterém je pes uvázan. Při tréninku zcela na volno bez vodítka je tedy mnohem jistější pracovat za odměnu. Až doposud se v předchozích dílech zdálo, že metoda doporučená panem Desenským je založena výhradně na tlaku (zavolám a po vteřině přitáhnu, řeknu „sedni“ a po vteřině zatlačím na zadek). A řada majitelů v sestřihu také pouze tlakem postupovala. V tomto dílu ale vidíme, že poté, co pes vyhověl tlaku, má přijít pochvala. Ta, pokud o ni pes stojí, se stává odměnou a z tlaku (pokud je proveden s citem) se postupně stává spíše podnět ke splnění chování, které je na konci posíleno pozitivně. Jenomže pochválit psa tak, aby to byla odměna, TO JE UMĚNÍ! I proto v dílu zaznívá „ona funguje za piškotek, ale ne bez piškotku.“ Piškotek bude totiž fungovat bez ohledu na to, kdo ho dává. O potravu stojí každé zvíře (je to tzv. primární reinforcer). Užít si pochvalu (což je tzv. sekundární reinforcer), to se ale musí zvíře naučit během života. Nejde o technické provedení, jde o vztah mezi tím, kdo chválí a kdo je pochválen. Ani nás lidi přeci nepotěší pochvala od úplně cizího člověka stejně, jako od člena rodiny. Při pochvalě svému psovi nejde jen o to „prostě dát na psa ruku a čekat, že se bude tetelit radostí.“ Jde při ní (a vlastně v celém společném životě) o to, dát psovi něco ze sebe. Tak, jak se ke psovi během dne chováte, takovou hodnotu bude mít Vaše pochvala. Když se navíc majitel dokáže na psa soustředit, brát ho bez podmínek jaký je a mít ho takového rád a to vše mu ve chvíli pohlazení předat, pak je to pro mnoho psů mnohem důležitější, než sebelepší piškot. To je ta úžasná vlastnost psů, na kterou bychom neměli nikdy zapomínat.

Další odkazy – o primárních a sekundárních reinforcerech píšu v knize „Trénink je rozhovor“, o práci s prostorem v knize „Trénink je v hlavě“ - http://www.treninkjerozhovor.cz/c_cz/780/obchudek/
Podrobně vše vysvětluji na svých seminářích, např - http://www.treninkjerozhovor.cz/data/velka_vikendova_nalejvarna_kveten017txt15983.pdf

RNDr. František Šusta, PhD.

21.3. 2017

